

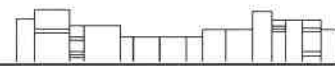
In deze uitgave:

Het eerste deel van een artikel van redacteur Mr J.A.G. Jansen over "Agrarisch Recht".

Van redacteur mevrouw Mr. E. Baggerman: "Het wetsvoorstel tot aanpassing van de gemeenschap van goederen".

Het maandelijks terugkerend Notarieel ABC, samengesteld door Mr P.F. Veltman en Mr G. Elsinga.

- En verder:
- Afdelingsnieuws;
 - Mededelingen;
 - Juridisch P.A.O.;
 - Agenda;
 - Personeelsadvertenties;
 - Mutaties.

HET WETSVOORSTEL TOT AANPASSING VAN DE WETTELIJKE GEMEENSCHAP VAN GOEDEREN.

door mevr Mr E. Baggerman

Na de inwerkingtreding van de eerste fase op 22 juni 2001, inhoudende een wijziging van titel 6 en 8 van Boek 1 BW¹, gevolgd door de tweede fase betreffende de invoering van regels voor verrekenbedingen² per 1 september 2002, is de renovatie van het huwelijksvermogensrecht de derde en (voorlopig)³ tevens laatste fase ingegaan. Het derde onderdeel van de modernisering van het huwelijksvermogensrecht behelst een wijziging van ons basisstelsel, de wettelijke gemeenschap van goederen. Na publicatie van een voorontwerp is het wetsvoorstel tot wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 BW (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen) inmiddels aangeboden aan de Tweede Kamer.⁴ In deze bijdrage wordt een overzicht gegeven van de belangrijkste voorgestelde wijzigingen, waarbij naast de verandering in de omvang van de wettelijke gemeenschap van goederen, onder meer ook de voorgestelde wijziging in de bestuursregeling en de invoering van een vergoedingsregeling tussen echtgenoten in art. 1:87 BW (nieuw) aan de orde zullen komen.

1. Inleiding

Zoals bekend kent Nederland als hoofdstelsel de wettelijke algehele gemeenschap van goederen. Deze gemeenschap omvat in beginsel alle tegenwoordige en toekomstige goederen van de echtgenoten (art. 1:94 lid 1 BW), derhalve ook de aanbrengsten ten huwelijk. Voor zover door erflater of schenker niet anders is bepaald door middel van het opnemen van een zogenaamde 'uitsluitingsclausule', vallen ook erfrechtelijke verkrijgingen en giften in de gemeenschap. Bovendien omvat de gemeenschap in beginsel alle schulden van ieder der echtgenoten. Bij huwelijksvoorwaarden kunnen echtgenoten van de wettelijke gemeenschap van goederen afwijken (art. 1:93 BW).

Als voordelen van de wettelijke gemeenschap van goederen worden vaak genoemd de eenvoud van het systeem, het feit dat het stelsel diepgeworteld is in de Nederlandse samenleving en de evenwichtige vermogensopbouw bij beide echtgenoten.⁵ Waarom is heroverweging dan toch gewenst? Gezien de maatschappelijk ontwikkelingen, waaronder de emancipatie van de vrouw en het toegenomen aantal echtscheidingen, is het de vraag of ons huidige basisstelsel nog wel voldoende voldoet aan hetgeen het grootste gedeelte van de gehuwden (en als

partners geregistreerden) een passend stelsel vindt.

Bovendien is binnen de huidige regeling op een aantal onderwerpen kritiek te leveren. De hiervoor genoemde evenwichtige vermogensopbouw is ver te zoeken wanneer de niet-verdiende echtgenoot slechts wekelijks huishoudgeld ontvangt. Het inkomen staat immers onder bestuur van de werkende echtgenoot.⁶ Een ander nadeel van de gemeenschap van goederen is dat door de boedelmenging ongewenste vermogensverschuivingen kunnen optreden. Bovendien brengt de aansprakelijkheid na ontbinding van de gemeenschap (art. 1:102 BW) met zich dat de echtgenoot aansprakelijk wordt voor (een gedeelte van) de schulden waar hij voordien niet aansprakelijk voor was. Ten slotte kan het stelsel in internationaal verband in zoverre als uitzonderlijk worden gekwalificeerd dat, zoals uit rechtsvergelijkend onderzoek is gebleken, ten huwelijk aangebracht vermogen, giften en erfrechtelijke verkrijgingen in veruit de meeste hoofdstelsels niet gemeenschappelijk zijn.⁷ De centrale vraag is thans of ons basisstelsel nog in de huidige vorm gehandhaafd moet blijven.

2. Voorgeschiedenis

Naar aanleiding van de invoering van het geregistreerd partnerschap heeft de Commissie rechten en plichten van echtgenoten (hierna: de Commissie) in december 1997 een rapport uitgebracht over de wenselijkheid de rechten en verplichtingen van echtgenoten onderling en het daaraan verbonden huwelijksvermogensrecht al dan niet te herzien. In dit rapport adviseerde de Commissie een keuzestelsel op te nemen, zodat men vóór het huwelijk een keuze zou moeten maken tussen de wettelijke gemeenschap van goederen en een nog te ontwerpen verrekenstelsel. Indien vóór het huwelijk geen keuze werd uitgebracht, zou de wet aangeven welk stelsel geldt, waarbij de Commissie een voorkeur uitsprak voor de wettelijke gemeenschap van goederen. Het voorstel werd niet als een werkbaar alternatief gezien, met name gelet op het feit dat aanstaande echtgenoten deze belangrijke keuze pas weloverwogen kunnen maken na adequate voorlichting.⁸ Door het Molengraaff Instituut voor Privaatrecht is een rechtsvergelijkend onderzoek gedaan.⁹ Hieruit blijkt dat de gemeenschappelijke kern ('common core') van de diverse stelsels de navolgende elementen bevat:¹⁰

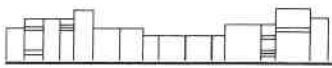
1. gelijkheid en onafhankelijkheid van man en vrouw, met name in de bestuursregeling;
2. bescherming van de echtelijke woning tegen beschikkingshandelingen van elk der echtgenoten;
3. welzijn van de kinderen bij de toedeling van de echtelijke woning aan een der ex-echtgenoten in het kader van echtscheiding;
4. bescherming van de economisch zwakkere partij.

Mede naar aanleiding van de resultaten van gemeld onderzoek is door de Commissie een notitie opgesteld. In deze notitie zijn een aantal uitgangspunten vastgelegd waaraan het nieuwe basisstelsel zou moeten voldoen, zoals het uitgangspunt dat het stelsel eenduidig en eenvoudig moet zijn en dat daarin de gelijkheid van de echtgenoten tot uitdrukking moet komen. De conclusie van de notitie luidt dat het huidige hoofdstelsel niet moet worden gewijzigd in een ander hoofdstelsel, maar in aangepaste vorm behoort te worden gehandhaafd.¹¹ Deze aanpassing betreft met name het voorkomen dat door de werking van de gemeenschap van goederen gemeenschappelijk geworden aanbrengsten, erfrechtelijke verkrijgingen en giften in geval van echtscheiding gedeeld moeten worden.

Mede naar aanleiding van de notitie is in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum door het Clara Wichmann Instituut een Emancipatie Effect Rapportage verricht. Hieruit volgt onder meer dat de keuze voor handhaving van het stelsel van de gemeenschap van goederen ook vanuit de positie van de vrouw zeer wel verdedigbaar wordt geacht, aangezien het systeem op eenvoudige wijze recht doet aan de inbreng van de partner die de meeste huishoudelijke en zorgarbeid verricht en mede daardoor geen of weinig arbeidsinkomen heeft. Vervolgens is een concept van het wetsvoorstel (voorontwerp) gemaakt en voorgelegd aan deskundigen uit de wetenschap, praktijk en rechterlijke macht. De Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie heeft het Ministerie van Justitie gevraagd de voorgestelde wijzigingen te bespreken met het notariaat. In gecombineerde ringvergaderingen is vervolgens het conceptwetsvoorstel besproken en overwegend met enthousiasme ontvangen. Het wetsvoorstel is thans aangeboden aan de Tweede Kamer.

3. Inhoud wetsvoorstel

Het wetsvoorstel gaat uit van handhaving van een goederenrechtelijke gemeenschap van goederen en bevat, naast het voorstel tot een recht op informatie van echtgenoten jegens elkaar in art. 1:83 BW (nieuw), in hoofdlijnen de volgende wijzigingen:

a. Giften en erfrechtelijke verkrijgingen
Voorgesteld wordt om erfrechtelijke verkrijgingen en giften, alsmede de vruchten daarvan, geen deel meer uit te laten maken van de wettelijke gemeenschap van goederen (art. 1:94 lid 2 letter a (nieuw)).

De wet spreekt van 'krachtens erfopvolging, making, lastbevoordeling of gift verkregen goederen'. In het huidige systeem vallen deze erfrechtelijke verkrijgingen en giften wél in de gemeenschap, met als gevolg dat de verkrijging bij een eventuele echtscheiding van de verkrijger moet worden gedeeld met diens ex-echtgeno(o)t(e). Vaak wordt dit voorkomen doordat de erfflater zélf reeds in zijn uiterste wilsbeschikking of de schenker bij de gift heeft bepaald dat deze verkrijgingen buiten de gemeenschap van goederen vallen (de uitsluitingsclausule).

Deze in het voorstel meest ingrijpende aanpassing is ingegeven door de gedachte dat:¹²

- Het redelijkerwijs meer voor de hand ligt er van uit te gaan dat alleen hetgeen door arbeidsinspanning aan vermogen is gevormd, verdeeld behoort te worden. Dit sluit ook aan bij de wijze waarop men thans in vermogensrechtelijk opzicht tegen het huwelijk aankijkt;
- De praktijk leert dat door het vele gebruik van de hiervoor genoemde uitsluitingsclausule het basissysteem niet meer voldoet aan de wensen van de meerderheid van de bevolking;
- Internationaal gezien een stelsel dat giften en erfrechtelijke verkrijgingen niet van rechtswege gemeenschappelijk laat worden, beter aansluit bij de ons omringende landen.

b. Aanbrengrsten

In art. 1:94 lid 3 BW (nieuw) van het wetsvoorstel is bepaald dat ten huwelijk aangebrachte goederen en schulden niet in de gemeenschap vallen, *tenzij* voorafgaand aan het huwelijk in een notariële akte, waaronder begrepen een akte van huwelijksvoorwaarden, of in een door de aanstaande echtgenoten en de notaris ondertekende, aan de notariële akte gehechte beschrijving, is bepaald dat zij in de gemeenschap vallen. Een wijziging ten opzichte van het voorontwerp!

In tegenstelling tot het ingediende wetsvoorstel was in het voorontwerp de regel dat ten huwelijk aangebrachte goederen en schulden (anders dan erfrechtelijke verkrijgingen en giften) geen deel zouden uitmaken van de wettelijke gemeenschap van goederen, *indien en voor zover* deze goederen voorafgaand aan het huwelijk stonden vermeld in een notariële akte, in een aan de akte van huwelijksvoorwaarden gehechte

beschrijving of in een onderhandse, geregistreerde, akte. De regeling uit het voorontwerp heeft derhalve tot gevolg dat een goed (niet zijnde een gift of erfrechtelijke verkrijging) welk een echtgenoot bij de aanvang van het huwelijk bezit, in de gemeenschap valt indien dit goed niet is vermeld in de opgemaakte beschrijving.

c. Vergoedingsregeling

In art. 1:87 BW (nieuw) wordt een regeling voorgesteld, die bepaalt hoe de omvang van een vergoedingsvordering kan worden vastgesteld, die ontstaat indien een echtgenoot met privé-vermogen van de andere echtgenoot een buiten enige gemeenschap vallend goed verkrijgt of indien ten laste van het vermogen van de andere echtgenoot verbeteringen aan het goed worden aangebracht, die kennelijk tot waardevermeerdering hebben geleid. Bijvoorbeeld ingeval een echtgenoot privé-geld ter beschikking stelt ter financiering van een woning die 'op naam' van de andere echtgenoot wordt gesteld. Deze vergoedingsvordering is naar de hoofdregel van ons vermogensrecht een nominale vordering, wat inhoudt dat geen vergoeding voor het ter beschikking stellen is verschuldigd en met een eventuele waardestijging van de woning tussen het moment van financiering en het moment van voltooiing van de vordering geen rekening wordt gehouden. In jurisprudentie is overigens uitgemaakt dat op goede trouw gebaseerde uitzonderingen op deze hoofdregel niet geheel zijn uitgesloten.¹³

In het nieuwe artikel 87 wordt beoogd de hoogte van de vergoedingsvordering te koppelen aan de waarde van het daarmee aangeschafte goed. De vergoeding beloopt een deel van de waarde van het goed op het tijdstip van voltooiing, evenredig aan het aandeel, afkomstig uit het vermogen van de andere echtgenoot, in de tegenprestatie waarvoor het goed is verkregen. De Minister zegt hierover:¹⁴ "Daarmee wordt bewerkstelligd dat de tot de vergoedingsvordering gerechtigde echtgenoot economisch – *zowel in positieve als in negatieve zin* – participeert in de waardeontwikkeling van het aangeschafte goed." Dit zou betekenen dat indien de ene echtgenoot € 50.000 ter beschikking stelt aan de andere echtgenoot die daarmee op eigen naam een woning koopt voor een bedrag van € 200.000, de ene echtgenoot een vergoedingsrecht jegens de andere echtgenoot krijgt gelijk aan een kwart van de waarde van de woning ten tijde van de voltooiing van de vordering. Indien de vordering na vijf jaar wordt voldaan en de woning in waarde is gestegen tot € 400.000, heeft de ene echtgenoot

recht op € 100.000. Indien de waarde mocht zijn gedaald tot € 100.000 heeft de ene echtgenoot een vordering van € 25.000.

De echtgenoten kunnen bij overeenkomst van deze regeling afwijken. Voor vermogensverschuivingen tussen privé-vermogen en de gemeenschap van goederen geldt het bepaalde in het voorgestelde art. 1:95 BW (nieuw), waarover hierna onder d.

d. Zaaksvervangning

In art. 1:95 BW (nieuw) wordt een algemene regel van zaaksvervangning bij de wettelijke gemeenschap van goederen voorgesteld, gebaseerd op art. 1:124 lid 2 BW. De zaaksvervangingsregeling houdt in dat een (anders dan om niet) verworven goed niet in de gemeenschap valt indien het voor meer dan de helft van de tegenprestatie ten laste van het eigen vermogen van één van de echtgenoten komt.

De omvang van de vergoedingsvordering die ontstaat indien een goed tot de gemeenschap gaat behoren en een echtgenoot bij de verkrijging uit zijn eigen vermogen aan de tegenprestatie heeft bijgedragen, wordt wederom bepaald door het bepaalde in art. 1:87 lid 2 BW (nieuw), zoals hiervoor onder c. beschreven.

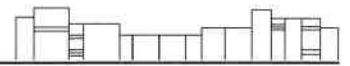
Bij overeenkomst kunnen de echtgenoten het beloop van de vergoeding anders bepalen (art. 1:95 lid 3 BW (nieuw)).

e. Verhaalsmogelijkheden voor schuldeisers

Voorgesteld wordt om de verhaalsmogelijkheden voor privé-schuldeisers op de goederen van de gemeenschap te beperken. De vergaande schuldenregeling zoals deze thans is geregeld in art. 1:96 BW, inhoudende dat zowel privé-schuldeisers als gemeenschapschuldeisers zich in beginsel kunnen verhalen op de goederen van de gemeenschap, wordt zodanig aangepast dat met de belangen van zowel de echtgenoten als die van de schuldeisers op evenwichtiger wijze rekening wordt gehouden.

Uitgangspunt van het nieuwe artikel 96 is dat schuldeisers voor een schuld van een echtgenoot die in de gemeenschap is gevallen verhaal kunnen nemen op zowel de goederen van de gemeenschap als op het eigen vermogen van een echtgenoot.

Het verhaal op de goederen van de gemeenschap voor een niet tot de gemeenschap behorende schuld wordt beperkt tot de helft van de opbrengst van het uitgewonnen goed, zodat de verhaalspositie van een schuldeiser wordt beperkt tot het privé-vermogen van de echtgenoot die schuld is aangegaan en de helft van de goederen van de gemeenschap. Bovendien is ten behoeve van de

andere echtgenoot een bevoegdheid tot overneming van het uit te winnen goed, tegen betaling van de helft van de waarde van het goed uit zijn eigen vermogen, opgenomen.

f. Bestuur

Thans bepaalt art. 1:97 lid 1 BW dat de goederen van de gemeenschap in beginsel onder bestuur staan van de echtgenoot van wiens zijde zij in de gemeenschap zijn gevallen.

Deze bestuursregeling wordt zodanig gewijzigd dat iedere echtgenoot afzonderlijk bevoegd is tot bestuur van de gemeenschapsgoederen, tenzij het goederen op naam betreft, welke worden bestuurd door degene die de goederen op naam heeft (art. 1:97 lid 1 BW (nieuw)). Denk bij goederen op naam aan onroerende zaken of een onkrekening op naam van een of beide echtgenoten.

Staat het goed op beider naam, dan zijn de echtgenoten tezamen bestuursbevoegd.

g. Moment totstandkoming ontbinding gemeenschap

Voorgesteld wordt om het moment waarop de ontbinding van de gemeenschap van goederen tot stand komt, te vervroegen naar het tijdstip van indiening van het verzoek tot echtscheiding danwel scheiding van tafel en bed (art. 1:99 lid 1 letter b en c BW (nieuw)). De gedachte hierachter is dat doorgaans vanaf het moment van indiening van het verzoekschrift tot echtscheiding of scheiding van tafel en bed, de door het hoofdstelsel veronderstelde solidariteit niet meer aanwezig is en het daarom voor de hand ligt op dat moment de gemeenschap van goederen te laten eindigen.¹⁵ Praktisch gezien een goede regeling gezien het feit dat het in de praktijk nog al eens voorkomt dat een echtgenoot een andere woning koopt voordat de echtscheiding een feit is, met alle problemen rond toedeling van de woning en vrijwaring van aansprakelijkheid van dien.

h. Hoofdelijke aansprakelijkheid

De hoofdelijke aansprakelijkheid na ontbinding van de gemeenschap volgens art. 1:102 BW wordt afgeschaft. Art. 1:102 BW bepaalt dat de ene echtgenoot na ontbinding van de huwelijksgemeenschap voor de helft aansprakelijk wordt voor de gemeenschapsschulden die de andere echtgenoot is aangegaan. Deze extra aansprakelijkheid beoogt de gemeenschapsschuldeisers te beschermen tegen benadelende handelingen van echtgenoten en zou schuldeisers beschermen ter zake van een voor hen nadelig uitvallende verdeling na ontbinding van de gemeenschap.¹⁶ Deze aansprakelijkheid gaat

echter verder dan voor een evenwichtige behartiging van de belangen van schuldeisers nodig is, aangezien deze extra aansprakelijkheid eerder intreedt dan het moment waarop verdeeld wordt en schuldeisers zich bovendien op grond van art. 3:193 BW kunnen verzetten tegen de verdeling van de gemeenschap, danwel deze verdeling kunnen vernietigen wegens benadeling van schuldeisers (art. 3:45 BW Pauliana).¹⁷

i. Gemeenschap van winst en verliest/vruchten en inkomsten

De bestaande regelingen voor de gemeenschap van winst en verlies (art. 1:123 e.v. BW) en de gemeenschap van vruchten en inkomsten (art. 1:128 BW) komen te vervallen.

Met de komst van het nieuwe stelsel en gezien het geringe gebruik van deze twee beperkte gemeenschappen worden deze stelsels niet langer nodig geacht.¹⁸

4. Overgangsrecht

Als hoofddregel in het overgangsrecht van het Burgerlijk Wetboek kennen wij de onmiddellijke werking (art. 68a Overgangswet). De vraag is in hoeverre deze hoofddregel van toepassing moet zijn ten aanzien van de voorgestelde wijzigingen in het huwelijkvermogensrecht.

In het belang van de rechtszekerheid dient ten aanzien van erfrechtelijke verkrijgingen en giften bij een bestaande gemeenschap van goederen, alsmede ten aanzien van bestaande vergoedingsvorderingen, het huidige recht van toepassing te blijven. Wat betreft art. 1:87 BW (nieuw) dient uitgangspunt te zijn dat door de inwerkingtreding van de wet het bedrag van een vordering niet wordt gewijzigd en dat geen vorderingsrechten ontstaan indien de feiten die de nieuwe wet daarvoor vereist reeds voordien waren voltooid.¹⁹ Voor de regel van art. 1:94 lid 3 BW (nieuw), inhoudende dat de aanbrengrsten ten huwelijk in beginsel geen deel uitmaken van de wettelijke gemeenschap van goederen, geldt dat deze bepaling uit zijn aard alleen betekenis kan hebben voor nog niet gesloten huwelijken.²⁰

5. Conclusie

Nadat het voorontwerp voor de wijziging van ons basisstelsel in de ringen met enthousiasme werd ontvangen, is het wetsvoorstel tot aanpassing van de wettelijke gemeenschap van goederen inmiddels aan de Tweede Kamer aangeboden. Meest in het oog springen de wijzigingen die met zich brengen dat de tijdens huwelijk ontvangen erfrechtelijke verkrijgingen en giften niet meer tot de wettelijke huwelijksgemeenschap behoren en ten huwelijk aange-

bracht goederen en schulden in beginsel evenmin in de gemeenschap vallen. Op de laatste hoofddregel wordt een uitzondering gemaakt indien door de aanstaande echtgenoten voorafgaand aan het huwelijk in een notariële akte of in een door de aanstaande echtgenoten en de notaris ondertekende beschrijving, welke aan de notariële akte wordt gehecht, anders is bepaald.

Mede afhankelijk van de discussie die het wetsvoorstel in de literatuur oproept, zal de nieuwe wetgeving naar verwachting begin 2005 in werking treden.

Noten:

- 1 Staatsblad 2001, 275.
- 2 Staatsblad 2002, 152.
- 3 In Themis, nr. 6, december 2002, p. 307 schrijft Verstappen over een eventuele vierde tranche, waarin de rechter de bevoegdheid wordt gegeven een correctie aan te brengen op het huwelijkvermogensregime indien er sprake is van benadeling van een echtgenoot door huwelijksvoorwaarden (koude uitsluiting).
- 4 Kamernummer 28 867.
- 5 Verstappen, Naar een nieuw huwelijkvermogensrecht?, Ars Notariatus XCIII, p. 9 en Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p. 6.
- 6 Zie uitgebreider hierover Verstappen, Naar een nieuw huwelijkvermogensrecht?, Ars Notariatus XCIII p. 8 e.v.
- 7 Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p. 7.
- 8 Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p. 9.
- 9 Verschenen in de serie Ars Notariatus, deel CIII, Huwelijkvermogensrecht in rechtsvergelijkend perspectief.
- 10 Huwelijkvermogensrecht in rechtsvergelijkend perspectief, p.273.
- 11 Notitie huwelijkvermogensrecht, Algehele gemeenschap van goederen: afschaffen!?, Ars Notariatus CVII, p. 8 e.v.
- 12 Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p.13.
- 13 HR 12 juni 1987, NJ 1988, 150 (Kriek-Smit).
- 14 Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p. 18.
- 15 Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p. 27.
- 16 HR 21 februari 1997, NJ 1998, 205.
- 17 Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p. 27 en 28.
- 18 Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p. 29.
- 19 Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p. 30.
- 20 Memorie van Toelichting, 28 867, nr. 3, p. 30.